

KOLUMNI

Sirpa Kähkönen

”Ei mutta rakas ystävä! Tätä me emme lainkaan tienneet!”

Olen vuosien mittaan kiertänyt Ruotsia lukuisissa kirjallisissa tilaisuuksissa ja saanut havaita, että ruotsalaisia hämmentää Suomen sotahistoria ja sen vaikutukset mentaliteetteihin.

Suomeen 1900-luvun alussa syntynyt sukupolvi sai kantaa aikuisuudessaan raskaimman taakan, jonka osaan kuvitella. Neljä sotaa, jos toisen maailmansodan kaikki vaiheet lasketaan erikseen.

Nämä taakankantajat olivat suurten ikäluokkien vanhempia, ja suuret ikäluokat puolestaan niitä, jotka muuttivat joukolla Ruotsiin. Tehtaissa riitti työtä kouluttamattomillekin, ja Suomessa liikkui värväreitä, jotka antoivat lähtijöille matkarahatkin. Tästä kertoo hienosti esimerkiksi Antti Tuurin romaani *Tangopojat*, jossa myös kuvataan ruotsinsuomalaisten omaa kulttuurielämää.

Nykyinen iäkkäämpi ruotsinsuomalaisten polvi janoaa suomen kieltä ja tulee mielellään tilaisuuksiin, joissa keskustellaan historiasta. Erään puhetilaisuuteni jälkeen luokseni lavan taakse tuli ruotsinsuomalainen eläkeläisrouva, joka kertoi olleensa työssä barnvårdscentralissa eli neuvolassa.

Rouva muisteli, kuinka hänen riikinruotsalainen työtoverinsa oli todennut: ”Suomalaiset miehet eivät osaa olla isiä lapsilleen.” Olin puhunut esitelmässäni sodan vaikutuksista isyyteen ja todennut, että sodat veivät lukuisilta suomalaisilta miehiltä mahdollisuuden isyyden onnen kokemiseen. Eikä pelkästään sotavammojen vuoksi vaan myös siksi, että moni isä vietti lastensa herkimmän kasvuajan rintamalla. Esimerkiksi isoisäni ei koskaan saanut pidellä sylissään vastasyntyneitä lapsiaan. Enoni syntyi talvisodan sytyttyä ja äitini syntymäaikaan jatkosotaa oli kestänyt jo useita kuukausia.

Isoisäni palasi kotiin vasta Lapin sodan jälkeen. Hän oli ollut melkein koko 30-luvun Tammisaaren pakkotyölaitoksessa ja käynyt siihen päälle kaikki sodat. Hän oli hermostunut eikä osannut luoda kontaktia pieniin lapsiinsa. Vasta lastenlasten sukupolvi sai kaiken sen huomion ja hellyyden ja ihailun, joka ensi sijassa olisi kuulunut hänen lapsilleen. Tämä katkos vanhemmuudessa aiheutti suuria ongelmia äidilleni ja hänen veljelleen.

Eläkkeelle jäänyt neuvolan terveydenhoitaja sanoi minulle ruotsalaisen teollisuuskaupungin kulttuuritalon lavan takana: ”Kunpa olisin silloin osannut sanoa sen, minkä te nyt luennossanne puitte sanoiksi. Että täytyy tietää, missä ovat vaikean vanhemmuuden juuret, ennen kuin alkaa tuomita.”

Usein luentojeni jälkeen riikinruotsalaiset yleisöt sanovat keskusteluissa jotain sen kaltaista kuin: ”Tätä me emme ole ollenkaan tienneet.” Tai: ”Ei mutta hyvä ihminen, tähän on aivan järkyttävää.” Tai: ”Suomen historia on niin komplisoitua kaikkine sotineen.”

Mutta kun puhuin esimerkiksi Malmön ongelmalähiönä pidetyssä Rosengårdissa sodan ja radikalisaation ja väkivallan ylisukupolvisuudesta, lainaustiskin takana seisoivat nuoret huivipäiset kirjaston työntekijät nyökkivät ymmärryksen merkiksi ja elivät aiheessa vahvasti mukana. Ihmisten kohtaamisen ja keskinäisen ymmärryksen kannalta aivan tavallisilla kirjastomatineoilla voi olla valtava merkitys. Rosengårdin tilaisuudessa kuultiin myös rollaattorilla liikkuneen suomalaisrouvan kertomus

isästään, joka sisällissodan jälkeen nuorena miehenä söi ruohoa piikkilangan takana. Rouva itse oli tullut sotalapsena Ruotsiin eikä ollut enää päässyt palaamaan köyhään kotiinsa Suomeen.

Olen kokenut oman tehtäväni historiasta kirjoittavana kirjailijana välittäjänä olemiseksi. Se on ehkä myös henkilöhistoriani sanelemaa: olin koko lapsuuteni sodan taakkaa kantaneiden isovanhempieni ja heidän lastensa välissä, kuulin kertomuksia pommituksista ja sodista, puutteesta ja pelosta, ja toisaalta kuvauksia siitä, millaista oli kasvaa, kun aikuisten huomiota ei koskaan ollut tarpeeksi.

Tätä kokemusmaailmaa olen koko urani ajan halunnut tehdä näkyväksi. Väsyneiden, sisukkaiden, vaivoistaan vaikenevien ihmisten kamppailua, jonka kovuutta ei hyvinvoiva ympäristö ole halunnut ymmärtää. Yhä vakuuttuneempi olen siitä, että tietämättömyys historiasta on etuoikeutettujen laiskuutta.